

взаємодія буде актуальна після закінчення воєнного стану і допоможе в роботі з дітьми, котрі з різних причин не можуть відвідувати дитячий садок. Саме ці аспекти й визначають перспективи дослідження.

Узагальнюючи, треба додати, що як би довго не тривав воєнний стан, лічбу, уміння виконувати звуковий аналіз, розв'язувати задачі та приклади, цифри і склад числа та багато іншого діти обов'язково опанують. Сьогодні головне – допомогти дорослим і малюкам перебувати в гармонії, перейматися головним – емоційним станом тих, хто поряд, підтримувати одне одного. Батькам – зігрівати любов'ю малят і своїм прикладом вчити дарувати любов навзаєм.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н., Крутій К., Романюк І., Шалда Н. Проблеми дистанційної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 21-29.
2. Дистанційна освіта. *Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла – садок) №197 «Криворізької міської ради»*. URL: <https://kdnz197.dnepredu.com/uk/site/distantsiina-osvita.html>
3. Павелків Р.В. Вікова психологія. 2-е вид., стер. Київ : Кондор, 2015. 456 с.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.10.2020 р.)
5. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.

УДК 373.2.015.31:615.85

Пасічніченко А.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Ковалевська Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК У РОБОТІ

З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** У статті проаналізовано психологічні особливості дітей, які пережили психотравматичну подію. Визначено, що ефективним засобом корекції психічних станів у таких дошкільників є арт-терапія. Здійснено обґрунтування доцільності та теоретичний аналіз особливостей використання арт-терапевтичних технік у роботі з дітьми дошкільного віку.*

***Ключові слова:** дошкільник, психотравматична подія, арт-техніки.*

Постановка проблеми. Сучасне життя насичене великою кількістю стресових подій, що негативно позначається на психічному стані як дорослого, так і дитини, та призводить до появи психологічних травм. Травматичні обставини є дуже сильним досвідом, який відображається на світовідчутті дітей, оскільки саме ця вікова категорія є особливо вразливою. Діти, які зазнали впливу

психотравматичних подій, за відсутності вчасної та ефективної корекції можуть переживати їх наслідки упродовж всього життя. У зв'язку з цим, актуальною є проблема пошуку ефективних шляхів корекції психічних станів дітей дошкільного віку, які пережили стресові події.

Аналіз останніх досліджень. Психологічні особливості дітей, які пережили психотравматичну подію, особливості перебігу кризових станів, психотравми та посттравматичного стресового розладу у дітей стали предметом досліджень низки науковців (П. Волошин, З. Кісарчук, М. Краснокутський, Г. Кукуруза, Н. Марута, А. Мельник, М. Мушкевич, Я. Овсяннікова, Я. Омельченко, О. Паламарчук, Т. Проскуріна, І. Редько, Р. Федоренко, К. Чухрій, Л. Шестопалова та інші).

Доцільність використання, специфіку арт-терапевтичних технік, теоретичні та практичні аспекти їх застосування розкрили у своїх працях Н. Атаманчук, І. Бабій, І. Борейчук, Н. Буркало, О. Вознесенська, О. Гарковець, Т. Грабенко, Р. Гудман, І. Данилюк, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, Є. Кейн, К. Кейз, Е. Крамер, В. Назаревич, О. Сорока та інші.

Виклад основного матеріалу. Типовими реакціями дітей, які пережили стресові події можуть бути: порушення сну, нав'язливі нічні кошмари, що повторюються; безпідставне відчуття тривоги, страху та депресії; соціальна відчуженість, замкненість у собі; проблеми з довільною концентрацією уваги, неможливість зосередитись; плач, сльозливість, астеничність, емоційна вразливість; «чіпляння» за інших; «застрягання» на певних негативних переживаннях, думках, ідеях; прояви різноманітних форм захисту (регресія, заперечення, уникнення і т.п.) [5, с. 52].

Я. Овсяннікова наголошує, що реакція на психотравмуючі переживання пов'язана з віковими особливостями дітей, з рівнем психоемоційного розвитку, освіти та інтелектуальної діяльності, а також із їх взаєминами з батьками та соціальним оточенням. У деякі вікові періоди несприятливі фактори (розлука з родиною, смерть близьких, пережита роль очевидця психотравматичних подій) можуть значно вплинути на реакції і розвиток [2].

У дітей, що зазнали психотравматичного впливу, можуть виникати різноманітні варіанти розладів адаптації. У більшості випадків вони мають окремі прояви: прагнення до ізоляції і обмеження контактів, підвищена стомлюваність і знижена активність, негативний настрій, напади безпричинної дратівливості, зниження яскравості емоційних реакцій, нав'язливі спогади, втрата життєвих інтересів, поведінка уникання, безконтрольна агресія. Крім того, помітною в них може бути переважна кількість тих симптомів розладів адаптації, що

відображають порушення в соматовегетативній сфері: зниження апетиту, прискорене серцебиття; симптоми м'язової напруги; неприємні відчуття у верхній частині живота [5, с. 61].

Дослідження науковців показали, що невіршеність та непропрацьованість травматичного досвіду призводить до відстрочених негативних психологічних наслідків, які перешкоджають дитині досягти повної соціальної, професійної та особистісної реалізації в майбутньому. Найбільш вразливими є категорії дітей молодшого шкільного та підліткового віку [3, с. 172].

Перенесені психотравматичні події в дитинстві, великою мірою підвищують ризик психічних розладів у підлітків та дорослих. Найчастіше це ПТСР, афективні та тривожні розлади, суїциди, залежна поведінка (алкоголізм, наркоманія, нехімічні форми залежності), розлади харчування та сексуальної поведінки. Важкі та тривалі травми викликають порушення особистісного розвитку: низька самооцінка, порушення міжособистісних стосунків (в тому числі подружніх та батьківства) у дорослому віці [4, с. 96].

Як вважає Я. Овсяннікова, психологічна допомога дітям повинна здійснюватися з урахуванням вікового, фізичного та психічного розвитку, стану фізичного та психічного здоров'я, тяжкості психотравми і сили переживання травматичного досвіду [2, с. 319].

Одним із ефективних, на нашу думку, шляхів корекції психологічного стану дитини у стресовій ситуації є використання арт-терапевтичних технік. Серед таких традиційно виділяють ізо-терапію, пісочну терапію, казкотерапію, лялькотерапію, танцювальну терапію, глинотерапію, тістотерапію, мандалотерапію та інші.

Широке використання арт-терапії обумовлене її високою ефективністю, простотою застосованих технік; багатством матеріалів; відсутністю обмежень, (оскільки не вимагає наявності особливих здібностей); можливістю поєднувати з будь-якими іншими психотерапевтичними методами.

Науковці, практики зазначають, що у процесі використання арт-терапевтичних технік важливо дотримуватися принципу екологічності, цілісності, добровільності участі; не коментувати, не критикувати, не втручатися в процес; сприяти вільному вибору технік, матеріалів, тем, а через вільну творчість – отриманню емоційної рівноваги та задоволення від процесу.

Процес творчості, вільне самовираження через активізацію творчих ресурсів дитини зцілює її, звільняє від страхів, переживань, внутрішнього напруження, як емоційного, так і тілесного, дозволяє виражати свої почуття та емоції соціально прийнятним способом у безпечній формі, долає внутрішні блоки та бар'єри. Окрім того, арт-техніки сприяють виникненню почуття внутрішнього контролю і

порядку. Н. Атаманчук наголошує, що арт-техніки дозволяють активізувати внутрішні ресурси особистості та підвищити її адаптаційні здібності за допомогою мистецтва [1, с. 9].

Арт-терапевтичні техніки, як правило, передбачають застосування невербальних способів самовираження, що дозволяє дітям у легкій та доступній формі виражати свої переживання, оскільки вербально охарактеризувати та пояснити свій психічний стан для них важко. Як зазначає І. Бабій, оскільки часто дитина може не говорити, або не може визнати своєї проблеми, але при цьому може малювати, ліпити та виражати себе через рухи тілом, завдяки цьому проявляючи себе, показуючи свої істинні потреби та прагнення [6, с. 11].

На думку А. Тимченко спектр проблем, при вирішенні яких можуть використовуватися техніки арт-терапії, досить широкий. Серед них: негативна «Я концепція», низька самооцінка, низький ступінь самоприйняття; труднощі емоційного розвитку, імпульсивність, підвищена тривожність, страхи, агресивність; переживання емоційного відторгнення, почуття самотності, стресові стани; неадекватна поведінка, порушення відносин з близькими, конфлікти в стосунках з однолітками, ворожість до навколишніх [7, с. 175].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що діти, які зазнали впливу психотравматичної події, мають ряд особливостей, що виявляються у психоемоційному стані та поведінці. Травматичний досвід, отриманий у дитинстві, накладає свій відбиток на подальший розвиток. Арт-терапевтичні техніки є доцільним та ефективним засобом корекції психічних станів у дошкільників.

Перспективність дослідження проблеми вбачаємо у подальшому здійсненні аналізу та розробці дієвих прийомів та методів корекційної роботи з дітьми, які пережили психотравматичну подію.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Н. М. Розвиток творчості в дітей: психологічний ресурс арт-технік. *Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповідей X наук.-практ. семінару, 23 квіт. 2020 р.* Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. С.9.
2. Овсяннікова Я.О. Психологічна допомога дітям, які пережили психічну травму внаслідок надзвичайної ситуації. *Право і безпека.* 2012. №1. С.317-321.
3. Паламарчук О.М., Чухрій К.Л. До проблеми соціально-психологічної допомоги дітям учасників бойових дій в умовах антитерористичної операції. *Молодий вчений.* 2017. № 8 (48). С. 171-175.
4. Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям: колективна монографія/ М.І. Мушкевич, Р.П. Федоренко, А.П. Мельник [та ін.]; за заг. ред. М.І. Мушкевич. Луцьк: Вежа-Друк. 2016. 260 с.
5. Соціально-педагогічна та психологічна допомога сім'ям з дітьми в період військового конфлікту: навчально-методичний посібник. К.: Агентство «Україна». 2015. 424 с.

6. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс / Уклад. І.В. Бабій. Умань, Алмі. 2014. 75 с.
7. Тимченко А.П. Арт-терапія як спосіб допомоги дітям при психологічних травмах. *Соціально-психологічні аспекти розвитку суб'єктів освітнього процесу*: матеріали II Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (07– 12 грудня 2020 року, м. Суми). Суми: НВВ КЗ СОППО, 2020. Ч. 2. С.175-178.

УДК 378.011.3-051:373.2]:37.015.31:78

Рагуліна М. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПІДГОТОВЦІ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ РАННЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюються окремі аспекти музичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку і особливості використання засобів музичного мистецтва для підготовки майбутніх фахівців. Акцентується увага на використанні музичного мистецтва як засобу естетичного розвитку дітей раннього, молодшого, середнього та старшого дошкільного віку. Наголошується на тому, що важливою є підготовка майбутніх вихователів в системі професійної освіти. Окреслено напрями музичної підготовки фахівців у закладах вищої освіти відповідно до вимог сучасного освітнього середовища.

Ключові слова: *музичне мистецтво, підготовка майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, гармонійний розвиток особистості, музичне виховання дошкільників, розумове виховання.*

Постановка проблеми. Враховуючи те, що дошкільна освіта – це «фундамент» розвитку особистості, її пріоритетними завданнями є залучення підростаючого покоління до основних складових національної культури – рідної мови, традицій, звичаїв і мистецтва українського народу, а також, створення умов змістовного, цікавого, радісного, щасливого дитинства, отримання задоволення від мистецької діяльності. Визначальне місце у створенні таких умов належить вихователю, який є першим провідником дитини у світ відкриттів. Тому важливою ланкою в системі професійної освіти є підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Вища школа покликана навчити студента реалізувати найвимогливіші запити педагогічної науки і практики. Серед них – пошук ефективних шляхів гармонійного розвитку особистості. Завдання ускладнене тим, що у досить потужному інформаційному потоці слід виділити ту інформацію, яка є необхідною для дитини на певному віковому етапі та представити її таким чином, щоб